

14 липня 2016 року

Людмила Чередник, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства ПолтНТУ ім.Ю.Кондратюка

## *Його Високість ТЕАТР*

Творчий колектив Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім.М.В.Гоголя щорічно дарує полтавцям нові вистави. Не став винятком і ювілейний 2016 рік: 80 років поспіль наш театр носить славне ім'я М.В.Гоголя.

Цього року було багато цікавих робіт, прекрасних симфонічних концертів. Гоголівці відвідали всеукраїнські й міжнародні форуми в Чернігові, Коломиї, Кіровограді та Херсоні, реалізували добродійний проект: безкоштовно для тисячі маленьких глядачів у селах Слов'янського району показали казку «Царівна Ква-Ква» та відпрацювали три дні в Чорнобильській зоні з виставою «Зона. 30 км людяності», присвяченою 30-м роковинам Чорнобильської трагедії, і театралізованим концертом за участю кращих артистів театру.

Та, мабуть, не помилюся, коли скажу, що вистава «Остання любов Гетьмана» за п'єсою Анатолія Крима була саме тією, яка викликала різні точки зору щодо тематики театрального твору.

Першопрочитання драми відомого українського письменника Анатолія Крима блискуче здійснив молодий талановитий херсонський режисер Сергій Павлюк. До речі, на сцені Полтави митець має ще один здобуток – «Опера жебраків» за Дж.Геєм, яка теж стала помітною віхою в історії театру.

Неоднозначне сприйняття вистави, можливо, спричинене складністю самого образу Івана Мазепи, що веде свій початок скоріше з площини ідеологічної, аніж художньої. Відомо, що постать Івана Мазепи оповита легендами й міфами, які супроводжували його впродовж усього життя. І навіть після смерті довгі роки його поливали брудом, піддавали анафемі. Але все це разом свідчило, що він був непересічною особистістю, харизматичною постаттю. Сучасники гетьмана відзначали його гострий розум, шляхетні манери. Мазепа був людиною європейської освіти, визначним державним діячем, політиком, меценатом.

Його легендарна особистість здавна цікавила митців різних країн. За підрахунками дослідниці Наталі Маре, результатами цього захоплення стала поява 186 гравюр, 42 картин, 22 музичних інтерпретацій, 17 літературних творів, шістьох скульптур. До образу Мазепи зверталися такі світові майстри красного письменства, як Вольтер, Дж. Байрон, В.Гюго, Ю.Словацький, О.Пушкін, М.Старицький, Б.Лепкий, С.Руданський, В.Сосюра та багато ін. Життя гетьмана знайшло відображення у музичних інструментальних та оперних творах П.Сокальського, П.Чайковського, Ф.Ліста, С.Рахманінова. Серед творів живопису найбільш відомі гравюри І.Мигури, Г.Верне, Т.Жеріко, Е.Делакруа й ін.

*В інтерпретації Павлюка постать Івана Мазепи трагічна у своєму героїзмі, волелюбна, бунтівна, суперечлива. Розвиток сюжету твору тяжіє до реалістичного, багатогранного відтворення образу гетьмана: перед нами не тільки історична постать, а й проста людина, якій властиві різні почуття. Режисер, як і автор п'єси, не намагається судити головного героя чи його сподвижників і ворогів, а прагне показати їх звичайними людьми. Кожний із персонажів має свої злети і свої помилки, за які їх уже давно покарав або помилював суд Божий чи людський. Роботу полтавців можна назвати виставою-спогадом про історичне минуле України, виставою-спомином про людей того складного періоду.*

*Цю думку впевнено, без зайвого поспіху, на великому емоційному напруженні доносить до залу виконавець головної ролі народний артист України Василь Голуб. Роль Мазепи – одна з найкращих за останні роки у творчому доробку талановитого майстра. Його герой – державний муж, патріот і водночас палкий коханець, якому на схилі літ доля подарувала пристрасне кохання.*

*У душі гетьмана нестямно борються два почуття: любов до Мотрі, своєї похресниці, і любов до України. У своїй щирій сповіді Мазепа говорить: «Двох любив. Одна звалась Мотря, друга – Україна. Обох занапастив...». У виставі яскраво відображена паралель: Мотря – Україна. Ці образи зливаються для Мазепи воедино, бо обидві вони прекрасні й нещасливі. Трепетно-ніжно лунають листи Мазепи до Мотрі, сповнені небесної ніжності і глибокого почуття. До речі, листи, якими обмінювалися Мазепа і Мотря, дійсні: за свідченням істориків до наших днів збереглося 12 листів, які писалися героями власноруч.*

*У душі героя багато болю, у ній геть усе змішалось: віроломство, чесноти, ніжність. А головною все-таки залишається любов. Це кохання болем терзає душу, породжує муки, але немає сил від нього відректися.*

*Фінальна молитва гетьмана, що йде від найпотаємніших глибин його зболілого серця, спрямована до нащадків. Кажуть, що за любов не судять, та Мазепа сам усвідомлює свій гріх. У Євангелії записано: «Нема бо чоловіка, що жив би і не грішив». Тому лише Бог, а не люди, має право його карати чи милувати.*

*Мотря (Олександра Галатченко) проживає на сцені ціле життя: від маленької дівчинки до жінки, що бореться за свою любов. За переказами, вона була до нестями закохана, ладна заради любові знести поговор, поглум, прокляття батьків. Роль надзвичайно складна у психологічному плані, і відчувається, що молодій актрисі іноді важко тримати напружену любовну колізію.*

*Слід відзначити також юну акторку Софію Галатченко, що робить перші кроки на сцені, але вже добре зіграла роль маленької Мотрі Кочубеївни.*

*Та є ще одна жінка, яка віддано кохає Мазепу. Це Люба, дружина Кочубея і мати Мотрі. Цю складну роль талановито і тонко грає заслужена артистка України Маргарита Томм. Її героїня чарівна, спокуслива і підступна одночасно, завжди готова до боротьби, не звикла програвати, здатна навіть на найжорстокішу помсту.*

*Завдяки вдало підібраному акторському ансамблю правдиво відтворено історичну канву твору. Перед глядачами виринають із небуття знакові історичні фігури: Кочубей (Володимир Філатов), Петро Перший (заслужений артист України Олександр Любченко), Меншиков (Богдан Чернявський), Анненков (заслужений артист України Володимир Морус), Чуйкевич і Карл XII (Геннадій Продайко), Пилип Орлик (Сергій Озерянко), Апостол (Сергій Прокопович), Войнаровський (заслужений артист*

України Володимир Гостіщев), Скоропадський (Віталій Крапіва, заслужений артист України Микола Дудник), Павло Полуботок, схимник (заслужений артист України Олег Шеремет). Кожен з акторів філігранно відшліфовує свою роль, допомагаючи глядачеві зрозуміти характер героя і ту непросту добу, у якій вони жили.

Яскраво грають свої ролі й артисти другого плану. Дотепний і трішки простакуватий Карпо, слуга Мазепи (Тимофій Зінченко), хитруватий штукар Зотов, царський блазень (Іван Говоров, Павло Васильєв), Мелашка, служниця Мотрі, та Катерина (Ольга Чернявська).

Слід також відзначити епізодичну роль Ганни Дольської, блискуче зіграну молодого актрисою Наталією Сизовою. Як відомо з історії, ця польська шляхтянка була хитрою політичною інтриганкою, шпигункою польського короля, мала інтимні зв'язки з Мазепою і навіть впливала на прийняття деяких його рішень. Грайливо-чарівна і хитромудра, вона легко добивається свого.

Не можна не згадати учасників масових сцен, молоду талановиту молодь театру: козаки, офіцери, солдати (А.Редько, П.Васильєв, Т.Краюха, О.Бородавка, Д.Денисенко, О.Волошин, С.Магазій, В.Будяник, Б.Сітарчук), українські дів-чата, міщанки (С.Закірова, О.Озерянка, О.Марфіна, Є.Цекот, І.Продайко).

Особливо слід відзначити музичне оформлення спектаклю, у якому виявилось креативне мислення режисера-постановника Сергія Павлюка. Відчувається його глибоке знання особливостей музики тогочасної доби й українського фольклору. У тло вистави органічно вплітаються старовинні ліричні канти «Занехай ти мене» й «Ой горе, горе на сім світі жити» у виконанні Олега Курінного та Андрія Білоуса. Лунає також і знаменита «Дума» Івана Мазепи («Всі покою щиро прагнуть»), що є не лише визначним літературним твором, який розкриває грані таланту гетьмана, а й дуже важливою пам'яткою української національно-політичної думки того часу. Сумно-тужливо лунали автентичні народні пісні в бездоганному виконанні співочої групи театру у складі А.Зінченко, А.Жмурко, Л.Квашук, Н.Карпової.

Майстерна робота художника по світлу Л.Йови стала ще однією цікавою знахідкою режисера. Гра світла і тіні наскільки вражаюча, що виникає відчуття містичного переходу в інший, потойбічний світ, у якому зникає людська марнота.

Театр тіней, гра на ширмі, «живі картини» як на старовинних дагеротипах, візуальні «подорожі» на фоні тогочасної мапи України – усе це створює дивовижний ефект і полонить глядача.

Цікаві й численні символи, якими наповнена вистава. Вони мають фольклорну й міфологічну основу та несуть важливе змістове навантаження: сцена, що обертається, стає символом вічного кругообігу буття, яблуко розбрату, парки, що плетуть лінію життя, колесо, яке символізує і долю, і ярмо, у якому перебувала Україна.

Доцільно використовується і громовиця, що передує найбільш важливим сценам дійства. Грім – це не просто природне явище, а й пересторога про розплату. Завдяки цьому у спектаклі створюється ефект тривоги, підсилюється напруга, підкреслюються історично-буттєві протиріччя.

Упродовж вистави на сцені з'являються (можливо, навіть занадто часто!) родиці (А. Зінченко, А.Жмурко, Л.Квашук, Н.Карпова). Як відомо з українського фольклору, це міфічні істоти, що супроводжують душу людини від народження до смерті. У руках

вони носять глечики з водою. Це дуже давні символи. Образ води у фольклорі надзвичайно багатогранний. Основними його гранями стають символіка життя, кохання, очищення. Окрім того, вода є посередником між білим світом і світом померлих, це своєрідний вододіл між життям і смертю. Глечики з водою слугували ознакою чистоти, невинності (згадайте біблійне «я вмиваю руки»).

Отже, усі ці символи мають на меті допомогти глядачеві зрозуміти, що все в цьому світі минає, змінюється, що час, за словами Мазепи, – це безсмертя, що всіх розсудить.

Через усе дійство проходить мотив каяття, прощення, який і підсилюється всіма цими символами.

Захоплюють також костюми акторів (художник І.Кліменченко), робота балетмейстера (Ю.Бусс), хормейстера (В.Оріщенко), звукорежисера (І.Саблін), асистента режисера (О.Любченко), помічника режисера (О.Коваленко).

Відгриміли оплески, ущухли суперечки, погасло у залі світло: закінчився сезон. Але попереду – уже підготовка до наступного. Бо життя продовжується, а театр, за словами класика, лише його маленький фрагмент у рамці рампи. Тож зичимо їй палати вічно.